AANTEEKENING,

VAN HET GEPASSEERDE TE KARTÅSOERÅ DOOR DEN LUITENANT NICOLAAS WILTVANG EN DE OVERIGE VAANDRIGS.

Den 3den Julij 'smorgens word door Zijne Majesteit met de vier Hofboden den Toemĕnggoengs Wira Djaja, d° Tirta Wigoena, Nata Joeda en Wira di Rĕdja, onder hartelijke groete aan Zijn E. den Kommandant van Velsen, gezonden 1000 Rds. Sp. tot een vereering aan het geheele guarnisoen. Nadien de zendelingen een kopje thee gedronken hebbende, haar afscheid willen nemen, zijl. den Vorst onder hartelijke groete voor hem als voor het guarnisoen nederig doen bedanken.

Op den 7den dito 'savonds word een zendeling gezonden bij den Luitenant Nicolaas Wiltvang en Opper-Chirurgijn Arnout Gerritsz, door den Rijksbestierder Nata Koesoema, onder verzoek aanstaande morgen ochtend bij hem te mogen komen over eenige zaken te verhandelen, thans wij onder nederige groete wederom lieten weten niet te mankeren derwaards te komen. Waarop gem. Luitenant en Chirurgijn 'sanderdaags 'smorgens Zijn E. van zoodanige zaak kennis gaven, en de eerstgenoemde verzocht den Vendrig Roggers mede te mogen nemen, waarin Zijn E. in alles graag bewillig (de) en verzocht aan ons wel te moeten hooren, wat den Rijksbestierder tegens ons geliefde te zeggen; thans wij onder toewensching van een goede morgen afscheid namen en ons vervoegden naar de wooning van gem. Nata Koesoema en aldaar zeer minnelijk ontvangen zijnde en met een kopje thee getracteert wierden. Waarop gen. Rijksbestierder den heer Luitenant in presentie van verscheiden Javaansche Hoofden den Pangeran Topo Sono, Raden Malaja Koesoema, Raden Toemĕnggong Wirja di Ningrat, d° Mangkoe Nagara, Djojo Soendergo in het Maleisch aansprak: Mijn en het 's Vorsten hart is wit voor de E. Compe en haar dienaren en wij zijn verlegen met den heer Kommandant, indien hij zijne ooren leend aan valsche rapporten, gelijk niet eens maar verscheiden malen geschied zijn, en als Zijn E. niet aflaat van diergelijke oorenblazerijen, nooit kan goedgaan, want 't gemeen verloopt en den Chineeschen oorlog werd daardoor verachterd, en volgens gerugt moet den Vorst en ik bevreesd zijn.

En zoo wij ons kunnen verlaten op de trouw van de E. Compᵉ zoude kans wezen de gevlugte volkeren herwaards (te) doen keeren, en (het) ten spoedigsten met de rebellige Chinezen een einde zoude nemen, daarom verzoeke vriendelijk aan UEd. mijn heer Luitenant en verdere heeren Zijn E. hiervan kennis te geven, ook dat ik genegen ben morgen ochtend bij hem in d'E. Compᵉ vesting te komen, mits de heeren officieren te gaar present mogten zijn. Waarmede wij van den Rijksbestierder ons afscheid namen, onder belofte Zijn E. daarvan kennis te geven. Thans met een ander (elkander) gekomen zijnde bij voorschr. Kommandant, en onder hartelijke groetenis van den Rijksbestierder behoorlijke rapporten hebben afgelegt, en van Zijn E. onder veele beleefdheid is aangenomen. Op dº 's morgens omtrent half acht uren word van den Rijksbestierder door een zendeling aan Zijn E. bekend gemaakt in 's Compᵉ vesting te komen, met verzoek de heeren officiers present zijnde (te zijn), waarop Zijn E. liet weten niet te zullen mankeren. Waarop wij gezamenlijk van Zijn E. gewaarschouwt wierden en vooraf verzochten aan den heer Kommandant, de inlandsche Grooten bij dezen tijd te mogen tracteren, meer als de gewoone pligt vereischt. Waarvoor Zijn E. ons bedankte voor zoodanige onderrigting. Thans omtrent negen uren komt den Rijksbestierder onder geleide van verscheide Javaansche Hoofden, Raden Toemĕnggoeng Wiro diningrat, dº Mangkoe Nagara, Djojo Sonderjo, Soemo Broto en Joedo Nagoro in de vesting, en wierden van Zijn E. en van ons met veele beleefdheden ontvangen, benevens met een kopje thee getracteert, waarop de vier ordinaire Hofboden mede derwaards kwamen en insgelijks beleefd onthaald zijnde, thans den Rijksbestierder Zijn E. aansprak; dan het schijnde niet eerder moeste geschieden (voor) dat de Hofbodens present waren, doch niets daarin gesproken, wat Zijn E. en den Rijksbestierder verhandelde: over het gerugt dat hij dagelijks hoorende dat Z. M. en de Minister voor vreesden, en dat men voor oogen zag 's Compᵉ dienaren, die haar slaapplaatsen in de paggers hadden gehad, tegenwoordig moesten in de vesting slapen, wie (hoe) ook dagelijks haar goederen zoo naar de Hoofdwagt als vesting gebragt wierden, alsmede nooit zoodanige beweging gezien, die thans tegenwoordig geschiede op de gewoone Keizers dagen, als wanneer hij binnen de vesting kwam, het geheele guarnisoen onder de wapens vond staan, waarover zij vreesden eenige verraderij tusschen Z. M. en de Compᵉ in 't werk zoeken te stellen, ook mede ophaalde (en) overgaf een brief ontvangen te hebben van den Dipati op Samarang, en daarin (een) broederlijke waarschouwing was, niet meer in 's E. Compᵉ vesting te moeten gaan. Indien de Compᵉ op hem vertoorend was, thans Zijn E. benevens ons verzochten eenig licht te mogen geven, wat de Compᵉ op Z. M. en hem tot lasten hadden. Waarop Zijn E. antwoorde, dat hij verpligt was 's Compᵉ dienaren binnen de pa-

len te houden, en dat hij mede kwade gerugten hoorde van de kant van Z. M., indien zijn slaven op de pasers van de Javanen dagelijks hoorende zeggen, het zal niet lange meer duren of de Europezen worden allegaar vermoord; daarenboven haar ook bevreesd gemaakt, om van hare heeren moesten weg loopen, alsmede dagelijks geschiede van Javaansche vrouwen en jongens, die schuldig [1] zijn en nog meer goederen, of wat zij krijgen kunnen, van de Europezen afstelen en wegloopen, zoo dat een ieder die slaven heeft (die) in huis moet houden. Thans zeide (zijn) E. den Rijksbestierder in zoo veelderlei manieren het geweten geschreid heeft, doch met alle beleefdheden, dat wij groot genoegen daarin schepten; waarop den Rijksbestierder tegen Zijn E. en ons aansprak; Heeren en Broeders, hoe kunt UEd. zulke kwade gedachten op mij maken, indien ik voor eerst d'E. Comp[e] niet genoeg dank kan bewijzen, mij zoo verre in zulke aanzienelijk bediening heeft gesteld, daarenboven mijne kinders er mede alle gaar in groot aanzien bennen, zoodat ik en mijne gansche famillie in veele vergenoeging leve, thans kwalijk zoude gedaan zijnde zulke groote weldaden met voeten te trappen. Daarom Broeders weest en steld UEd. gerust en luisterd niet aan kwade gerugten, en zoo der altemet eenig oproer mogte geschieden, weest niet bevreesd daarover, hij zal UEd. niet aanrakende zijn; en indien de Raden Arja Pringgå-låjå die vijandelijke Chinezen niet wil of kan verdelgen, zal ik (terwijl hij op zijn borst sloeg) aan d'E. Comp[e]. thoonen dat mijn naam Nata Koesoema is. Thans hij zijn afscheid nam en een voor een omhelsde met het zeggen: lieve Broeders zijt niet bevreesd, ik zal de zaken in korten tijd redderen.

Den 9[den] dito 's morgens om tien uren, zag men ter dood brengen de drie gebroeders van Batang, met een van Z. M. gezondene kris; en nadien haar hoofd met een parang afgekapt aan de passer gebragt en op groote staken tot pronk gesteld en haar ligchaam in de zoogenaamde Kali Pépé geworpen.

Den 12[den] dito werd den Pangeran Topo Sono met zijn broeder (die) de wagt op de Paséban hadden verzocht op een wajangspel bij den Rijksbestierder, en indien, (nadien) daar meer inlandsche Grooten verzogt waren, de Pangerans niet wel weigeren dorsten en aldaar gekomen zijnde beleefd onthaald en met een kopje thee getracteerd wierden; maar niet lang durende of haar werd de krissen afgenomen en met eenige volkeren naar Z. M. door den Rijksbestierder gezonden en 's nachts daaraan, zonder twijfel ter order van den Vorst, ter dood gebragt, maar niet wetende op wat manier en 's morgens omtrent half zes uren buiten 's Vorsten dalĕm, een kwartier buiten Kartasoera op zijde van Z. M. vijver begraven.

---

1 Dat is schuld hadden bij deze of geene Europeaan.

Den 17[den] dito heeft Zijn E. gelieven de vereering door Z. M. geschied aan 't garnisoen laten uitdeelen, nadien de Rijksbestierder onderhands liet vragen aan het gemeen of het geld, dat den Vorst gezonden hadde, nog niet uitgedeeld zijnde (was) thans Zijn E. ter ooren is gekomen en op heden pro rato verdeeld is geworden.

Den 18[den] dito heeft den Rijksbestierder een zendeling gezonden aan Zijn E. met bekendmaking: Zijn Majest. heeft gelieven te kommanderen den Toemĕnggoeng Mangkoe Negoro en d[o] Djojo Sondergo, met haar ieder onder zich hebbende 1500 bemande koppen, te moeten vertrekken naar Raden Pringgâ-lâjâ, ten opzigte de kwade Chinezen mede te verjagen en te verdelgen. Waarop Zijn E. onder hartelijke groete den Rijksbestierder heeft doen bedankeu voor de bekendmaking en nevens liet verzoeken eenige zendelingen te mogen hebben, om 's Comp[e]. missive naar Samarang te moeten brengen, waarin den Rijksbestierder graag willigde en niet te zullen mankeren.

Den 19[den] dito 's morgens werd door den Vorst aan Zijn E. door vier Hofboden onder nederige groete aan Zijn Ed., benevens de heeren officiers, gezonden 37 flesschen fijne vaderlandsche dranken, om op Z. M. gezondheid te mogen verconsumeren, waarvoor Zijn E. en genoemde heeren nederig doende bedanken aan den Vorst en thans denzelfden dag door Zijn E. is rondgezonden.

Den 20sten dito [1] 's morgens tusschen 6 en 7 ure kwam een zendeling door den Rijksbestuurder onder nederige groete bij den heer Kommandant te vragen of de Comp[e]. papieren klaar zijnde, nadien de verzogte Gandèks (gandèq is een heraut of bode van den Vorst) klaar stonden en daarmede naar Samarang te vertrekken; waarop Zijn E. onder nederige groete liet weten, de zendelingen maar in de vesting te sturen, om de brief te ontvangen, thans geschiede en onder groetenis aan den heer Kommandeur en verdere heeren, haar de brieven overgaf en behouden reize toewenschte.

Kort nadien komt in de vesting den Toemĕnggoeng Mangkoe Negoro en d[o] Djojo Sondergo, die door Zijn E. beleefd ontvangen wierden, en met een kopje thee getracteerd zijnde, Zijn E. de groetenis bragten van Z. M. en Rijksbestierder en bekend maken haar vertrek naar Samarang, tot bijstand van Raden Pringgâ-lâjâ om de Chinezen mede te verdelgen. Onder zoodanige te zamenspraak in presentie van den gen. scriba Nieuwenhuysen, komt een Javaan, gezonden door het land Japara met een Z. M. brief, nevens Comp[s]. missive. Den zelven opengebrooken te hebben door Zijn E. om te lezen, komt de zoon van 's Comp[e]. Raden, genaamd Tirto di Wongso, hofmeester van den Rijksbestierder binnen het voorhuis van Zijn E. en spreekt

---

[1] Wat er om deze tijd in de Hofwagt voorviel, zie hierachter aangeteekend.

eenige woorden tegen de twee genoemde Toemĕnggoengs en die daarop schielijk weder na buiten gaat; onder den voor de vesting staande Waringin-boom komende, zijn aldaar staande snaphaan neemt en den sergeant Reysbag dood ter nederschiet. Thans Zijn E. op zoodanige schoot geen reflexie sloeg, doende zijnde den ontvangen brief te lezen, en gedacht hadde geschied te zijn van Zijn E. paardeberijder, maar de tweede schoot hoorende, zijn oogen opsloeg om naar buiten te zien, de twee Toemĕnggoengs met haar bij zich hebbende volkeren met de bloote krissen op Zijn E. en den scriba aanvielen als moordenaars. Waarop de twee genoemde haar houwers trokken en zoo geweldig op haar inkapten, dat veele van haar dood ter aarde vielen en den scriba zich begaf in het comptoir van den Kommandant, en twee p^s. pistolen vattende, die geladen op tafel lagen op haar te lossen, maar geen een van die beide die effect deden. Thans weder met frissche moed op haar ingehouwen, tot zoo lange eenige soldaten kwamen in genoemd woonhuis, om Zijn E. en gen. scriba te ontzetten en alles vermoorden wat aldaar gevonden is; maar Zijn E. is toegebragt een steek in de slinker zijde en mede (een) over den arm, doch zonder levensgevaar. Onder welken tijd de poort door den wagthebbenden officier Jan Frederick Folcksdorff door verscheidene manschappen is toegemaakt, doch amper gevaar zoude geleden hebben door het sterk opdringen der Javanen, die thans met schietgeweer en handgranaten bennen afgehouden. Waarop genoemde officier met de bij zich hebbende soldaten op haar als leeuwen zijn aangegaan en in een korten tijd alles vermoord dat in de vesting te vinden was, in 't getal 82 koppen en aan onze kant 10 dito Europezen, waarvan zes stuks voor de poort, die zonder wapens waren en aldaar gingen wandelen, doodgeschoten en gestoken zijn [1]. Alsmede heeft Zijn E. het grof kanon laten afsteken, nadien de vesting rondsom met de Javanen bezet zijnde, de vlugt genomen hebben, ieder zijn beste weg; waarop ettelijke bommen zijn geworpen, zoo na de dalĕm van den Vorst als Rijksbestierders woning, nevens verscheiden kanonschooten; maar tot dankbaarheid weder ontvangen drie van zelvige soorten, die door de daken der soldaten-wagten vlogen. Thans Zijn E. met canonneren lieten uitscheiden en de Europesche gekwetsten door den opper- en onder-chirurgijns liet verbinden, die in 't getal waren 37 en die allegaar door Gods genade genezen zijn, en de overledene buiten het

---

[1] 4 Februarij 1742. Minuutbrief van Verijsel, naar aanleiding van een brief van van Velsen, eerst later op Samarang ontvangen, de sergt. Reysbag, 3 korporaals en 7 soldaten en 8 gekwetsten, waaronder den commandant; van de Javanen, de twee genoemde Toemĕnggoengs en 82 Javanen, onder welke men presumeerde ook Chinezen in Javaansch gewaad geweest te zijn.

waterpoortje, onder een zoogenaamde tamarinde-boom behoorlijk begraven zijn, en de vermoorde Javanen, mede uit het waterpoortje met een touw gesleept en bij het naaste voorbijloopende riviertje en aldaar ingeworpen zijn.

Thans heeft Zijn E. ettelijke manschappen gecommandeert om de Gladag in den brand te steken, die gebouwt was langs voor de paséban en het gezigt naar de Lĕmah Doehoer benam; naar alles gedaan zijnde, het geschut behoorlijk geladen en de militairen na rato verdeeld zijnde op ieder punt na behooren, heeft Zijn E. 's achtermiddags 4 uren, die op 's ochtends ontvangen brief, zoo aan den Vorst als Rijksbestierder door een Javaansche jongen, onder hartelijke groetenis afgezonden, die ook van den Vorst beleefd ontvangen en onder het lezen van dien het gongspel laten slaan, doch geen kanon daarvoor gelost, gelijk naar ouder gebruik geschied.

Den 21sten dito omtrent 5 uren of omtrent het aanbreken van den dag werd door de schildwagt van de punt de Kijkuit gewaarschouwd, dat op de weg naar Samarang alsmede op de weg naar Solo, aarde werken opgeworpen zijn, waarvan Zijn E. door de wagthebbende officiers bekend gemaakt werd, dus zoodanigheden? waarop hij zich mede in presentie der officieren begaf op de genoemde punten, maar tegens haar antwoordende, het zijn maar blinde paggers, omdat ze veilig kunnen gaan voor ons geschut.

Den 22sten dito heeft Zijn E. gelieven twee soopjes daags aan het guarnisoen te verstrekken.

Den 23sten dito is een 's Comp^{s}. missive afgezonden van (met) een Javaan door het land Japara, onder bekendmaking in wat maniere Z. M. ons heeft aangetast.

Den 24sten dito heeft Zijn E. goedgevonden een brief te zenden aan den Vorst door een kleine Javaansche jongen, toegehoorende den Opper-chirurgijn Arnout Gerritsz, onder verzoek te mogen weten de oorzaak waarom 's Comp^{s}. dienaren door 's Vorsten Mantries zoo moorddadig overvallen zijn.

Den 25sten dito geeft den Rijksbestierder tot antwoord, dat Z. M. op ons vergramd was, nadien wij de aanvangers zijnde van dit aangevangen onheil, en dat den Vorst de zaken zoude met zijn Ministers onderzoeken.

Den 26sten dito is weder gemelde Javaansche jongen door Zijn E. aan Z. M. gezonden met een brief, dat wij verzochten resolutie te mogen erlangen op ons vorig schrijven.

Den 27sten dito van Z. M. tot antwoord bekomen, zoo wij genegen zijnde naar Samarang te vertrekken, den Rijksbestierder vrijgeleide aan ons zoude medegeven.

Des nachts omtrent half één uur werd door de schildwagt op de Klokpunt, werda buiten geroepen! de wagthebbende officier de schild-

wagt vraagde op wien hij riep, niet beter wetende of het zij een Javaan die onder een Waringin-boom staande en herwaards woude komen. Waarop genoemde vaandrig hem liet herwaards komen, om te vragen wat hij hebben moest, tot antwoord gaf, dat hij gezonden zijnde van den Vorst met een brief in handen te geven aan den Kommandant, thans Zijn E. terstond bekend gemaakt wierde en zich in schielijkheid begaf op genoemde punt, en den Javaan vraagde wat zijn begeerte was, antwoordende zoo als voren gezegd is. Waarop Zijn E. tegens hem zeide den brief in 't schietgat te geven, of maar schielijk van daar te vertrekken of hem voor den kop te laten schieten, daarover lachende, zeggende, dan zal ik over de muur komen, ook zoo gelijk van hem gedaan wierd en de schildwacht op hem los brandende, maar misschoot. Waarop meer geweren op hem zijn gelost, dat hij van boven dood nederviel; en door het schieten op gen. een vervlogene kogel, rakende den wagthebbende sergeant Jan Wedda boven het slinker oog, daaraan hij naar drie dagen van gestorven is. En de doode Javaan is 'smorgens in de bijloopende rivier geworpen en bij hem gevonden een toverboekje, waarin op Javaansch geschreven stond: "alle wateren voor hem moesten stuiten en het "gebergt moest wijken en dat geen schietgeweer hem konde kwaad "doen." Men zegt dat hij gezonden is geweest van den Javaanschen Paap Arja Mataram.

Den 28sten dito heeft Zijn E. aan den Vorst op zijn vorige schrijvens geantwoord, onmogelijk te zijn 't Compe. comptoir te verlaten, zonder permissie te hebben van onze heeren en meesters, maar doch (zoo) Zijn Majt. daarop staat, geliefde uit den bloede, hetzij de Kroonprins of een van 's Vorsten gebroeders mede te geven, genegen zijnde uit te marcheren en de vesting in Z. M. bewaring over te geven.

Den 29sten dito tot antwoord van den Vorst ontvangen, dat hij zijne Ministers alles hadde voorgeslagen aangaande ons schrijven, maar niet bewegen konde eenigzins ons verzoek toe te staan; maar wij genegen zijnde na Samarang te vertrekken, vrij mogen afmarcheren, zonder iemand uit den bloede mede te geven, maar een geleide van Javanen, zoude hij verpligt zijn ons over den weg te brengen die Zijn E. voor de secuurste zoude kiezen.

Den 30sten dito heeft Zijn E. gelieven maar een soopje arak op den dag te geven, nadien het comptoir slecht voorzien was met dranken en niet konden weten de langdurigheid der belegering. Ook verzochten de heeren officiers aan den Kommandant om gonjezakken te mogen verstrekken, nadien de schildwagten niet vrij stonden op de gordijnen voor snaphaanschoten, maar Zijn E. tot antwoord gaf niet voorzien te zijn van gonje. Thans de officiers den aldaar bescheiden negotie-boekhouder gevraagd, ons antwoordende van ja, en dat wel ettelijke duizend. Zoodat Zijn E. met groote kwaadheid tegens den

boekhouder (die) heeft laten verstrekken, die met zand gevuld en twee lagen hoog op de gordijnsmuren zijn gezet geworden.

Den 31sten dito, heeft Zijn E. het waterpoortje laten toerammen met opgevulde soldaten-kisten, nadien den vijand een batterij leggende schuins over genoemd poortje, (heeft gemaakt) thans wij het water hebben gebruikt uit de putten in de vesting.

Den 1sten Augustus is gemerkt dat een menigte Chinezen op Kartasoera zijn aangekomen.

Den 2den dito, heeft men verstaan door een Javaansche jongen, dat den oudsten Keizersbroeder Pangeran Ngabèï absent en niet op Kartasoera zijnde en gevlugt (is) in de negorij Patjang. Zijn E. heeft goedgevonden een brief aan hem te schrijven, onder verzoek te mogen weten de gesteltenisse tusschen den Vorst en den Rijksbestierder, en (is) overgebragt door een Javaansche vrouw, die ter tijd in de vesting zijnde, maar geen antwoord daarop ontvangen hebben.

Den 3den dito, heeft men groote aanstalte gezien aangaande des vijands werken, nadien ze rondsom de vesting ons belegerd hadden en niet anders als tot spijt met steenen in de vesting gooiden.

Den 4den dito, heeft nogmaals Zijn E. goedgevonden een brief aan den Vorst af te zenden, te meer door het veel schrijven den oorlog ook opgehouden wierde en ons verzekerende in korten tijd adsistentie te krijgen.

Thans genoemd jongetje weder daarmede is vertrokken, onder verzoek aan Zijn Majesteit het guarnisoen te voorzien met mondkost, bestaande in koebeesten, hoenders, rijst, olie, klappers, tamarinde voor contante betaling, en tevens dagelijks passer mogte gehouden worden, gelijk voor dezen, dat het guarnisoen haar mondkost dagelijks komen koopen.

Den 5den dito, 's morgens te vijf uren, zag men groote beweging aangaande de vijanden, ze lieten rondom van haar werken vaandels waaijen, nevens en binnen hare werken stonden overeind in de honderd stuks lange bamboezen ladderen, alsmede ettelijke duizende pieken. Omtrent 7 uren kwam weder herwaards het Javaansche jongetje met een Zijner Majesteits missive, en in de vesting gekomen zijnde overgaf aan Zijn E. die terstond de Heeren verzogte in het voorhuis van genoemde brief te hooren lezen; maar onder het openmaken van den brief een vier en twintig ponder schoot door het voorhuis kwam en niemand van ons beschadigt is geworden. Thans de heer Kommandant met de scriba zich vervoegde achter de kruitkelder. tot zoo lang het canonneren geduurt heeft, en de officiers naar zijn bescheiden post vervoegt en den vijand zoo dapper tegenweer gedaan tot verlies van een groote menigte volk, en de meeste deele harer werken geramponeert zijnde, genoodzaakt bennen geweest om uit te scheiden.

Daarenboven heeft ons den vijand niet vrij laten dobbelen, nadien

onze muren zoo ook de daken van de woningen geheel geramponeert waren. Thans Zijn E. goed vond de vesting van binnen te laten opbreken en tegens de muren laten ophoogen, zoo ook de voorpoort mede met palen en kisten toerammen. Thans hebben wij niet meer verlooren als een Europees, die zijn been boven de knie is afgeschoten en naar drie dagen overleden, zoo ook een slavin insgelijks haar been als evengenoemd verlooren en naar een uur gestorven.

Tevens is ook het grootste kanon gesprongen dat voor de Lĕmahdoehoer op drie groote balken leide, en daarbij verongelukt 23 Javanen en 4 Chinezen, waarvan 10 koppen in de nevenstaande waringinboom zijn gevlogen. Thans heeft Zijn E. zoodanige ontvangen brief ons door den scriba doen voorlezen, luidende: dat den Vorst order zoude stellen, het guarnisoen na behooren te verzien laten met de verzogte mondkost, volgens contante betaling.

Den 6[den] dito, omtrent 's nachts 4 uren, werd gewaarschoud door den vaandrig Jansz. aan Zijn E. dat op de Pasĕban zoo een groot geraas door de Javanen gemaakt werden, en men presumeerde dat haar werken doen naderen; waarop de heer Kommandant zich terstond mede vervoegde opgenoemde klokpunt (om) het geschrei te hooren, maar (na) lang stilzwijgen tot antwoord gaf, ik geloof het zijn maar batoers die zoo een geraas maken, en zoo der iets gedaan wierd, geloove doende bennen de geramponeerde werken van gisteren te repareren.

Maar wij wagthebbende officiers tegen hem zeggende: heer Kommandant het geschrei is te nabij en de vijand is zonder twijfel doende zijn werken te naderen, en wij zouden goedvinden eenige vuurballen door den konstabel te laten werpen, dat men zien konde haar voornemen. De heer van Velsen naar lang stil (zwijgen) op 't laatst tot antwoord gaf, zoo het geschrei mogte langer duren, laat dan den konstabel eenige vuurballen werpen, en met toewensching van een goede nagt naar zijn wooning ging; maar het geraas begon te minderen en haar voornemen was gedaan.

Den 7[den] dito, 's morgens omtrent 6 uren of met 't aanbreken van den dag, zag men hare werken staan voor af met schanskorven, een steenworp van de vesting. De wagthebbende officiers (deden) daarvan rapport aan genoemde Kommandant, die in presentie kwam op genoemde punt om de gesteltenis des vijands werken te zien, maar zonder tegens ons te spreken, met een groote zugt zijn afscheid nam en zich begaf naar zijn woonhuis. Thans het gemeene volk [1] begonnen te murmureren over het voor 't gezigt staande de overwinnende werken, onder het zeggen, daar ziet men het staan dat wij voor lang gevreesd hebben, doen het tijd waar te kanonneren, zaten wij stil en bewaarden ons kruit en lood (voor den vijand) en men

[1] De soldaten.

ziet geen kans meer om den vijand tegen te staan, doordien wij rondsom de vesting zoo bezet en besloten zijn en thans genoeg in de val zitten den vijand onmogelijk te ontloopen, maar onder goedvinden Zijn E. te verzoeken den trompetter Maurits, met een brief aan den Vorst te zenden. Thans Zijn E. graag willig (was) te doen schrijven, zoo der eenigzins het guarnisoen voordeel in mogte zien, en door den scriba zoodanige meening als het guarnisoen goedvonden op zijn Javaans liet bekend stellen.

Den inhoud was: dat Z. M. nogmaals moest verzocht worden aangaande ons vertrek naar Samarang, en dat den Vorst mede gaf een van zijn gebroeders tot onderpand, alsdan genegen zijnde te vertrekken, waarmede den genoemde trompetter 's achtermiddags naar Z. M. vertrokken is.

Den 8[sten] dito, omtrent de middag te 11 uren, werd door den vaandrig Jansz, post hebbende op de punt Kijkuit, gerapporteerd aan den Kommandant, dat op den weg naar Samarang de aldaar gemaakte werken weder werden afgebroken en nader (bij) de vesting voorbij de Compagnies tuin gelegt werden. Thans Zijn E. goedvond zoodanigheden te stuiten en met 't kanonneren de vijand van daar te jagen, waarin wij en 't guarnisoen groot behagen schepten; doch Zijn E. graag wilde wachten tot 12 uren, nadien de trompetter met een brief 's daags te voren aan den Vorst was gezonden en men presumeerde tegens of op den middag herwaards zoude gezonden werden.

Maar daar genoemde trompetter ter tijd van middag niet aankwam, zoo heeft Zijn E. het guarnisoen bijeen laten komen en door den krankbezoeker een gebed laten doen; gedaan zijnde, den konstabel gecommandeert zijn kanon klaar te maken, als ook de soldaten zoo bij 't kanon bescheiden zijnde als op de punten met het geweer en handgranaten klaar stonden, heeft Zijn E. in den naam des Heeren laten kanonneren, durende omtrent een kwartieruurs. Toen kwam den trompetter Maurits met een Z. M. missive en overgaf aan Zijn E., onder mondelinge boodschap van den Vorst nevens de Ministers zij het kwalijk namen onder den tijd dat briefwisseling geschiede geen gebruik zijnde, kanon te doen lossen. Thans door Zijn E. orders is uitgescheiden geworden met schieten, en den van binnen met 15 stuks Toemĕnggoengs gezegelde brief, door den scriba is gelezen in presentie van 't geheele guarnisoen; luidende: dat Z. M. benevens de Ministers in 't geheel op haar geen kwaadheid zogten te plegen, indien ze wouden ondergaan hare of 't Mohamedaansche geloof aan te nemen, nevens (tevens) haar verzekerende, gewillig zijnde het bovengenoemde in te gaan, vrij en liber van Z. M. zouden gehouden zijn, thans van d'E. Comp[e] nooit geschied was.

Zoodanige brief het geheele leger door den scriba voorgelezen hebbende, en Zijn E. antwoord op zoodanige schrijven van 't gemeene ver-

zogte, het geheele guarnisoen ten antwoord gaf: dat den Almogenden God haar en alle Christenen voor diergelijke gedachten zoude bewaren en liever wouden vechten zoo lang leven in haar ligchaam zijnde. Daarop Zijn E. haar Godes bijstand heeft toegewenscht en na haar bescheiden post zijn gegaan.

's Achtermiddags heeft den heer Kommandant goedgevonden, den voor eenigen tijd door Zijn Edelheid ontvangen brief, het guarnisoen voor te laten lezen door den scriba, luidende dat Zijn E. benevens d'E. Comp^e. dienaren (volgens pligt ten comptoire Kartasoera bescheiden) moesten verzien met mondkost en onze vesting bewaard, nadien ons in korte zoude adsistentie gezonden worden. Zoo ook nogmaals Zijn E. het geheele guarnisoen aansprak in presentie (van) alle de officiers, met huilen en kermen op een bedroefde manier. Vrienden en broeders! ik hoop dat UE. allegaar onder de genade Godes en bijstand des Heiligen Geestes niet zult afkeeren van onze Christelijke religie, en UE. wenden aan een in den afgrond verdoemde Mohametaansch geloove. Denkt in UEds. zelfs, vrienden! welk een verfoeit gruwel alleen het besnijden is, aangaande het geloove aan te nemen mede een van de grootste schande (is,) dat wij niet waardig bennen onze oogen voor God en een Christenmensch op te slaan. Waarmede het guarnisoen, gelijk voorn. gemeld stond, houdt aan hare vorige getrouwigheid.

Den 9^den dito, verzogt nogmaals het guarnisoen den heer Kommandant den trompetter Maurits te zenden aan den Vorst met een brief, waarin Zijn E. ten vollen bewilligde, om te weten wat haarlieden te verzoeken hadden aan den Vorst, thans door den gezw. scriba ten papiere konde gebragt worden. Thans het guarnisoen verzogt aan den heer Kommandant, dat Z. M. voorgelegd mogte worden de groote wreedheid, (die) thans dagelijks aan de Comp^e. dienaren gepleegd wierden, daarenboven de E. Comp^e niet beter handelen (zoude) met Z. M. broeder en zuster, ter plaatse Ceylon, in maniere gelijk Zijn E. Comp^e volkeren dagelijks geschiede [1]. Maar den gezw. scriba door groote bedroefdheid niet in staat vindende in de Javaansche taal het over te zetten; Zijn E. goed nam (hem) met den trompetter mede te (laten) gaan naar Z. M. (om) zoodanige in 't Hollandsch geschreven brief over te tolken en met den ander omtrent middag vertrokken.

Gekomen zijnde voor 's vijands werken, aldaar in de twee uren moesten wachten, tot den Vorst order gaf binnen gelaten te worden,

---

[1] Volgens een brief van van Velzen, wanneer Z. M. in overdenking nam dat zoo zijl. door Zijne onderdanen alhier vermoord werden, die menschen op Ceylon van de geledeerden nog grooter smarten zouden moeten ondergaan, tot schande en schaamte van den Mohamedaanschen kroon.

gebragt zijnde voor den Lĕmah-doehoer bij den Toemĕnggoeng Wiro Djojo en d° Wiro di Rodjo, die van haar den genoemden brief, die in 't Hollandsch geschreven zijnde afnam en bij Z. M. te brengen.

Den scriba en trompetter aldaar moesten wagten en onder dien tijds getracteert wierden met inlandsche vrugten. Tot omtrent vijf uren kwamen de twee genoemde Toemĕnggoengs tot antwoord brengen aan den scriba en trompetter, de groetenis aan den heer Kommandant en verdere heeren af te leggen van Z. M. en liet weten zich te houden aan zijn vorige schrijvens, thans het guarnisoen daartoe genegen zijnde, namentlijk het Mohamedaansche geloove aan te nemen, pardon was gegeven, en dan morgen ochtend met (het) aanbreken van den dag de witte vaandel konden opsteken.

Thans genoemde scriba en trompetter met zoodanige boodschap naar 's Comp^{e}. vesting moesten vertrekken; aldaar gekomen zijnde, Zijn E. benevens het geheele guarnisoen, gelijk als even gezegd is, behoorlijk gerapporteerd, aangezien (?) tegens den avond begon het gemeen zich geheel onwillig te stellen, en onder een ander resolveerde de nog hebbende mondkost, hetzij hoenders, vleesch etc., maar op te maken en terstond aan het kooken en smooren bezig waren en wel dorsten zeggen, nadien het toch de galgemaaltijd is, laat ons den dikken vragen om wijn en bier, wil hij niet, zullen wij het dispens openbreken en nemen naar ons vergenoeging. Doch eenige daar nog eenigzins beschaamdheid in was, stuttende haar en haar afgeraden hebben zulks niet te doen, te meer eenige van deze booze kwaaddoeners dorsten zeggen, die niet mede in ons complot wil zijn, hem het wel leeren doen. Thans de heer Kommandant, benevens de officiers, het gemeene haar voornemen ten gronde koste bespeuren, en goedgevonden om 's anderen daags morgens drie uren vergadering te beleggen, en van ieder punt een sergt., een corporaal en een soldaat daarin mede nemen, nadien het gemeene ten meesten deele nog genegen zijnde de vesting te bewaren, principaal van de twee achterpunten de Kijkuit en de Ziet-toe. 's Avonds vraagde den wagthebbende officier Jan Broedelet aan den sergeant Koning om de sleutel van de kruitkelder, die hem door Zijn E. onder die tijd aanbetrouwd was, overluid riep: zij willen mij de sleutel afnemen dien ik zoo lange bewaard heb! daarop het gemeen bijeenkwamen en niet te willen gedoogen den sleutel aan den vaandrig over te geven. Thans Zijn E. en de wagthebbende officieren te vreden moesten zijn, nadien men zag haar voornemen tot geen goed einde zoude strekken.

Den 10^{den} dito, omtrent drie uren 's morgens: (volgens belasting 's avonds bevorens door Zijn E.,) heeft den wagthebbende officier de krankbezoeker een gebed laten doen; onder dien tijd (waren) eenige kwaaddoeners, die de zundgaten van 't kanon met water begooten heb-

ben. Naar gedane gebed heeft den heer Kommandant, die ook mede den konstabel in de vergadering riep, een ieder gevraagd naar hare meening. Thans Zijn E. met den Raad besloten met een ander de Vesting niet te verlaten, hetzij dan (dat) ze met geweld van den vijand worden weggenomen, zoo ook eenige van de sergeants, korporaals en soldaten van evengenoemd besluit waren en zich hielden bij hare voorgestelde officiers; maar den konstabel voorgaf geen kanon meer te kunnen regeren, nadien het kanon van den vijand op onze neus stond, en alle oogenblik moesten verwagten of krom of lam geschooten te worden. Zoo ook geene medicamenten bij het comptoir zijnde de gekwetste daarmede te (kunnen) verbinden. Thans Zijn E. met de Raadspersonen zich naar buiten op de stoep begaf, (om) het guarnisoen naauwkeurig te ondervragen of ze genegen zijnde de Comp[e] getrouw te zijn of aan den vijand over te gaan, waarop eenige tegens Zijn E. ten antwoord gaven, het is waar, veel liever de Vesting te bewaren als aan den vijand over te geven. Maar den heer Kommandant en verdere heeren, ziende voor oogen zoo onmogelijk te zijn de Vesting te bewaren als met de handen aan den hemel te rijken, daarom zouden wij voor 't beste kiezen naar buiten te gaan en den Almagtige God biddende om zijn bijstand of niet al te mets dit ons uitkomst is. Maar veele andere weer hard roepende steekt de witte vaandel maar op! waar (op) Zijn E. gezegd (heeft) gaat in den name des Heeren, en tevens eenige verzogten aan Zijn E. om de witte vaandel op te steken, om wat lijwaat tot genoemd vaandel. Thans Zijn E. door een van de slaven een vaam liet geven, aan een piek bonden en op de Klokpunt uitstaken. Nadien de vaandrig Jansz., naar zijn bescheidene punt woude gaan, den soldaat Thomas Berkhof, een braaf krijgssoldaat te zijn, in 't gemoet kwam, onder het zeggen: "al mijn moed is thans verloren, nadien mijn drie kanonnen, (die hem met nog drie soldaten aanbetrouwt waren) met water zijn begooten; genoemde vaandrig hem zeide naar Zijn E. (te gaan) het bekend te maken; terwijl gemelde vaandrig op zijn punt komende insgelijks het kanon met water begooten vonden, thans Zijn E. het mede bekend maakte, die terstond al het kanon liet visiteren, maar geen een gevonden werd of het was nat gemaakt; behalven die van de Rijstpunt (die) bekwaam en niet een daar water in de zundgaten gegoten was. Thans Zijn E. benevens ons en nog veele van 't gemeene de moed moesten laten vallen en onmogelijk te zijn de vesting te bewaren, Zijn E. de reveille liet slaan, en men zag den eenen voor den anderen na de schietgaten uit naar den vijand gaan. Maar aan hare werken komende (werden hun) de handen met bast van pisang boomen gebonden, en vervolgens op de Pasében gebragt en van daar bij de Javaansche Hoofden verdeeld zijn geworden, en haar bij zich hebbende klederen afgenomen en in plaats van dien een gemeen kleedje om

het lijf te bedekken en een doek om het hoofd (in manier gelijk een gemeen batoer gekleed is) gegeven hebben. Nadien het gemeen allegaar buiten de vesting zijnde, heeft Zijn E. de vrouwen en kinderen met de onderofficiers, die nog de meeste part in de vesting zijnde, buiten gezonden.

Thans niemant meer in de vesting waren als Zijn E. met 6 officiers en drie gemeene soldaten, waarop den Vorst heeft gezonden de twee Comp[e] Raden, om den heer Commandant en d'officiers af te halen, thans ons moesten resolveren om mede te gaan.

Gekomen zijnde voor 'svijands werken (werden) mede in maniere gelijk boven gezegd gebonden en op de Pasébaan gevoerd, en naar een uur lang gelegen, Zijn E. benevens den vaandrig Eversdijk en dito Broedelet, naar de woonplaats van den Raden Pringga-laja gebonden en tot spijt der Javanen gebragt zijn.

De Luitenant Nicolaas Wiltvang en vaandrig Jansz. haar logies gekregen bij den overgoeden Toemĕnggoeng Tirta Wigoena, vaandrig Bregart naar den Toemĕnggoeng Wira Goena en vaandrig Folksdorf bij den Raden Toemĕnggoeng Wirjo di Ningrat; s'anderen daags ochtent of

Den 11[den] dito is het gemeen verdeeld onder de Mantries, zoo op Kartasoera als in de omliggende negorijen en de Mataram en Bagelen etc.

Thans zijn eenige van onze Europezen door de Javanen wel behandeld geworden, die het geluk heeft gekregen bescheiden te worden onder Zijn Majesteits moeder Ratoe Amangkoerat, Raden Pringgalaja, Toemĕnggoeng Tirta Wigoena en Ngabĕï Rojo Soeto, die om vier Europezen door zijn broeders Radja Niti aanbrengen van den Vorst, om ze niet te willen laten besnijden, zijn bediening is afgenomen.

De vier genoemde thans resterende Europezen, zijn op een zeer verfoeilijke manier getracteert geworden, om dagelijks in hare tempels te moeten gaan bidden, in maniere gelijk hare wetten mede brengen, vóór haar zitten op den grond en hare pijpen doen opsteken; alle avonden tot 12 uren door hare papen geleerd zijnde, mede hare vasten moesten bijwoonen tot zoo lange UwEd. Achtbare voor ons geliefde te zorgen, en den 19[den] December verleden uit de omliggende negorijen bijeen zijn geroepen. Thans den 1[sten] Januarij dezes jaars in 's Comp[e] thuin zijn geplaatst [1], vervolgens den 21sten dito van Kar-

---

1 Uit het volgende uittreksel van eenen brief door den Commissaris Verijsel aan de Hooge Regering geschreven, den 20sten Januarij 1742 zien wij welke personen er van de bezetting over waren gebleven, en op welke wijze ze in den laatsten tijd van hun verblijf te Kartâsoerâ werden behandeld. "Bij gelegenheid dat den brief van den Keizer op den 9[den] dezer met het

tasoera naar Samarang vertrokken, met 177 koppen Europezen (en) alhier g'arriveerd zijn, waar voor wij UwEdele achtbare heer Commissaris, nevens den Ed. Achtbaren heer Commandeur en Raad

---

"gewone honneur binnen de vesting (Samarang) werd, werden ook over- "geleverd twee brieven door de nog te Kartåsoerå in 't leven wezende offi- "cieren, gedagteekend den 23sten December en 1° dezer, die kennis ge- "ven van de slechte gesteldheid van 't gewezen guarnisoen aldaar, en "dat zij nog niet bijeen vergaderd waren. Zij waren van den Keizer met "kleeding voorzien en met volle geweren gewapent, uitmakende 180 kop- "pen," als:

1	Luitenant.
3	Vaandrigs.
1	Oppermeester (Opperchirurgijn).
1	Negotie Boekhouder.
2	Adsistenten.
1	Baas Timmerman.
1	Krankbezoeker.
4	Ondermeesters (Onderchirurgijns).
1	Koetsier.
1	Trompetter.
4	Ambachtslieden.
10	Sergeanten.
15	Korporaals.
2	Tambours.
122	Gemeene Soldaten.
1	Konstabel.
1	Konstabelmaat.
3	Matrozen.
1	Vrijburger.
175	Koppen.

"dewelke alle van 't Hof komen te genieten dagelijks vier koebeesten, pe- "per, zout, klappers en dito olij, uijen en brandhout en 240 ℔ rijst.

"Wijders dat den Luitenant Wiltvang alle gewoonlijke Keizersdagen "moet verschijnen op de Lĕmah-doehoer om den Keizer te ontvangen ge- "lijk bevorens.

"Item dat de Toemĕnggoeng Tirtå Wigoenå, uit naam van zijnen sou- "verein gemeld had, dat voor haar genoegzame bergplaatsen zouden gege- "ven worden in 's Compe tuin, mitsgaders daar te blijven, tot dat een "nieuwe vesting aldaar gebouwd was. Waarop den Luitenant gevraagd "heeft nopens het teruggeven der geweren, tot dat eindelijk zulks kwam "te geschieden en tot antwoord gekregen, voor 's Compe dienst, gelijk het "oude gebruik, en ook dat haar vrij zoude staan, gelijk bevorens, te cor- "responderen met de Regering alhier en kennisse geven van hunne be- "noodigdheden; over zulks hebben zij eenelijk g'insteerd om wat medi- "camenten met pleister en zalven, welkers quantiteit na rato van den "geringen voorraad staat bezorgd te worden."

dezer plaatse, hartgrondig voor de aan ons gedane voorzorg nederig bedanken.

(was geteekend) G^{T}. N. WILTVANG.

F^{K}. JANSZ.

C. OTTO BREGART

en

J^{N}. F^{K}. FOLKSDORFF.

NB. Den Raden Malaja Koesoema, heeft kort of een maand voor ons vertrek van Kartasoera den sergeant Dorsman en dito Dirk Beijsterveld, bij hem bescheiden geweest, op een ellendige manier laten vermoorden, alsmede den Toemĕnggoeng Noto Joedo, in name als boven gezegd, den sergeant Anthonij de Koning ter dood laten brengen.

(Lager.)

(Accoord.)

(was geteekend) P. L. BARENCLOUW,
Secretaris.

